

I n f o r m a c j a

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Areszcie Śledczym w Warszawie – Służewcu
(wyciąg)

I. Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 18 lutego 2008 r. do Aresztu Śledczego w Warszawie – Służewcu, przy ul. Kłobuckiej 5 (zwanego dalej Aresztem) udali się: dr Janusz Zagórski, dyrektor Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego w Biurze Rzecznika, Ewa Dawidziuk, starszy radca i Zbigniew Kuźma, główny specjalista w tym Zespole. Celem wizyty było sprawdzenie realizacji zaleceń wydanych przez pracowników Biura Rzecznika w wyniku wizytacji Aresztu przeprowadzonej w dniach 8 -10 maja 2005 r.

Przyjęte wówczas wnioski dotyczyły:

- 1/ wyłączenia z użytkowania i wyburzenia wszystkich wyeksploatowanych pawilonów mieszkalnych, w których przebywają osoby pozbawione wolności (pawilony I-IV),co zgodnie z oceną kierownictwa Aresztu powinno nastąpić do 2008 r.;
- 2/ dokonania przeglądu materaców, koców, pościeli oraz ręczników i ścierek i wycofanie z użytkowania egzemplarzy, które już się do tego nie nadają;
- 3/ sprawdzenia czy przesłony okienne zainstalowane w nowych pawilonach zbyt mocno nie ograniczają dopływu powietrza do cel;
- 4/ zainstalowania przy wszystkich łóżkach trzypiętrowych drabinek oraz zabezpieczeń przed upadkiem;
- 5/ ustawienia ławek na wszystkich polach spacerowych;
- 6/ wprowadzenia do „Porządku wewnętrznego” informacji mających znaczenie dla organizacji życia w jednostce oraz określenia uprawnień osadzonych;
- 7/ uzupełnienia w celach mieszkalnych brakujących tekstów „Porządku wewnętrznego”;

- 8/ rozważenia możliwości wprowadzenia szerszej oferty zajęć kulturalno-oświatowych;
- 9/ przeredagowania Karty Praw Pacjenta w taki sposób, aby znajdujące się w niej zapisy dotyczyły wyłącznie praw pacjenta pozbawionego wolności;
- 10/ zezwolenia osadzonym na otrzymywanie kart telefonicznych w korespondencji, ale wyłącznie w listach tzw. wartościowych.

II. W dniu 18 lutego 2008 r. dokonano następujących czynności:

- wysłuchano informacji o funkcjonowaniu Aresztu Śledczego i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Pana ppłk Jana Piwońskiego, dyrektora Aresztu i jego zastępcę Panią ppłk Jadwigę Orysiak-Górną;
- obejrzano pomieszczenia we wszystkich pawilonach mieszkalnych Aresztu (A, B, C i E), w tym: wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczające, łaźnie, świetlice, pomieszczenia ambulatorium, a także spacerniki;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń - rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi (w tym ze wszystkimi spotkanymi cudzoziemcami) oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Aresztu. Przyjęto do protokołu 1 skargę osadzonego;
- przeprowadzono we wszystkich pawilonach, na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 24 dobranymi losowo osadzonymi.

Dokonane w ten sposób ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Aresztu, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Porządek wewnętrzny Aresztu (Zarządzenie Wewnętrzne nr 42/2007 z 28.11.2007 r. z Aneksami z 16.01.2008 r. Dyrektora Aresztu) - pod kątem jego zgodności z obowiązującymi normami prawa, a także Analizę stanu ładu, dyscypliny i nastrojów panujących w Areszcie w 2007 r.

III. Z otrzymanych informacji wynika, że pojemność Aresztu wynosi 688 miejsc, a Oddziału Zewnętrznego w Grodzisku Maz. – 72 miejsca (Informacja CZSW za styczeń 2008 r.). W dniu 18 lutego 2008 r. w jednostce faktycznie przebywało 963 osadzonych, w tym: 376 tymczasowo aresztowanych, 47 tymczasowo

aresztowanych, którzy odbywają karę (tzw. karno-śledczych), 529 skazanych i 11 ukaranych.

Skazanych zaliczono do różnych grup klasyfikacyjnych: młodocianych (M), odbywających karę po raz pierwszy (P) i recydywistów (R). W czasie wizytacji cel i przeglądu kart tożsamości osadzonych (celówek) **nie stwierdzono osadzenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych we wspólnej celi mieszkalnej**. Większość skazanych – 277 - odbywało karę w systemie zwykłym, 169 w systemie programowanego oddziaływania i 84 - w systemie terapeutycznym. Ponadto 58 osób nowo przyjętych oczekiwało na decyzję komisji penitencjarnej w przedmiocie klasyfikacji. W jednostce przebywało 31 cudzoziemców, obywateli 16 państw. Większość z nich to tymczasowo aresztowani.

Jedna osoba oczekiwała na uprawomocnienie się orzeczenia o zastosowaniu środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, a jedna – na przyjęcie 6.03.2008 r. w tej placówce. Jednak wyrok w tej sprawie uprawomocnił się już 25.04.2007 r. Dyrektor Aresztu wyjaśnił, że wpłynął on do jednostki kilka dni temu (15.02.2008 r.).

Areszt jest permanentnie przeludniony. **W dniu 18 lutego 2008 r. normy mieszkalnej 3 m² nie zapewniano 688 osadzonym w 172 celach**. Kierownictwo Aresztu, wypełniając dyspozycję przepisu art. 248 § 1 Kkw, zawiadamia na piśmie sędziego penitencjarnego o tym, że umieszcza skazanych w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m².

Osadzeni są zakwaterowani w trzech nowo wybudowanych pawilonach mieszkalnych (oznaczonych literami: A, B, E), które odpowiadają wymogom przewidzianym dla osadzenia osób tymczasowo aresztowanych, oraz w adoptowanym na pawilon mieszkalny dawnym budynku Biura Projektów (pawilon C). **Od terminu poprzedniej wizytacji w maju 2006 r. wyburzono cztery stare, wyeksploatowane pawilony i oddano do użytku dwa nowe dwukondygnacyjne pawilony z 4 wydzielonymi oddziałami w każdym z nich: pawilon B – w 2006 r. i pawilon E – w sierpniu 2007 r.** W poszczególnych oddziałach każdego z tych pawilonów jest od 49 do 54 miejsc zakwaterowania. W Areszcie, który dysponuje 256 celami, przeważają cele trzyosobowe (188) i jednoosobowe (48).

Według informacji dyrektora Aresztu, na przełomie lipca i sierpnia 2008 r. **ma być oddany do użytku ostatni budowany pawilon – D**, którego architektura, pojemność i wyposażenie będą podobne do dwóch wcześniej oddanych pawilonów mieszkalnych.

IV. Zostały zrealizowane również pozostałe w/w wnioski, jakie sformułowali pracownicy Biura RPO po wizytacji Aresztu w maju 2006 r. W szczególności:

- po przeglądzie zainstalowania przesłon okiennych, zdjęto je w pawilonie C,
- w celach znajdują się obecnie tylko łóżka dwupiętrowe, wyposażone w drabinki i odpowiednie zabezpieczenia przed upadkiem,
- na polach spacerowych ustawiono ławeczki,
- czas wyłączenia napięcia w gniazdach wtykowych do poboru energii elektrycznej wprowadzono do tekstu Porządku wewnętrznego,
- do Karty Praw Pacjenta dodano informację o zakresie jej stosowania w warunkach Aresztu,
- karty telefoniczne są przesyłane do osadzonych w listach z zadeklarowaną wartością.

Od maja 2006 r. istotne **zmiany nastąpiły w Oddziale Zewnętrznym w Grodzisku Maz.**, który organizacyjnie podlega dyrektorowi Aresztu. Polegają one na:

- wyremontowaniu kuchni, ambulatorium i sali widzeń oraz wymianie drzwi wejściowych do OZ,
- wydzieleniu pomieszczenia na kantinę i doprowadzeniu do niego wody oraz utworzeniu magazynu depozytów,
- osuszeniu murów i zainstalowaniu ogrzewania gazowego,
- wykonaniu węzła socjalnego, przez co poprawiły się warunki pełnienia służby przez funkcjonariuszy.

V. Ogląd terenu Aresztu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

- 1/ każdy pawilon ma swoje place spacerowe. Na dwóch największych zainstalowano tablice do koszykówki,
- 2/ w pawilonie C jest prowadzony remont,
- 3/ w ostatnim okresie wyremontowano sale widzeń i kuchnię,
- 4/ wymieniono agregat prądowórczy i oświetlenie terenu,
- 5/ świetlice w każdym oddziale wyposaża się w stół do tenisa i telewizor,
- 6/ na każdym piętrze jest łazienka. Wizytacja pomieszczeń łazienek wykazała, że większość z nich ma niesprawną wentylację. Czuć w nich zaduch, wilgoć, a z sufitu odpada farba,
- 7/ stan cel mieszkalnych jest dobry i utrzymuje się w nich czystość. Wyposażono je w wymagany sprzęt. Stan materaców, koców, prześcieradeł i pościeli, ręczników i ścierek nie budził zastrzeżeń. Osadzeni trzymają w szufladach pod łózkami swoje rzeczy. Pranie suszą na kaloryferach, chociaż w niektórych celach wieszają je na sznurkach, co jest zabronione,
- 8/ w każdym pawilonie znajdują się cele do wykonania kary osadzenia w celi izolacyjnej oraz (za wyjątkiem pawilonu C) cele zabezpieczające.

VI. Nie stwierdzono niezgodności Porządku wewnętrznego Aresztu z normami prawnymi. Jego egzemplarze znajdują się w celach mieszkalnych.

Treść sporządzonej w Areszcie „Analizy stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w roku 2007”, informacje uzyskane w odniesieniu do roku bieżącego oraz rozmowy z funkcjonariuszami jednostki i osadzonymi wskazują, że **głównym problemem do rozwiązania jest przeludnienie**. Największe jest w Oddziale Zewnętrznym w Grodzisku Maz. i sięga ok. 40 % jego pojemności. Duże trudności sprawia też zapobieganie samouszkodzeniom osadzonych oraz dostarczania na teren Aresztu narkotyków i telefonów komórkowych.

W 2007 r. wystąpiło w Areszcie 60 wypadków nadzwyczajnych. Dotyczyły one takich zdarzeń jak: pobicia – 7 (w 2006 r. -9), samouszkodzenia – 24 (w 2006r. - 15), próby samobójcze -3 (w 2006 r. – 6), zgon osadzonego – 2 (w 2006 – 2), znalezienie środków odurzających 4 (w 2006 r. – 7), znalezienie alkoholu – 1 (poprzednio w 2005 r. – 4), znalezienie przedmiotów niedozwolonych, głównie telefonów kom. – 9 (w 2006 r. – 6), ucieczka z

zatrudnienia w systemie bez konwojenta – 5 (w 2006 r. – 5), popełnienie przez funkcjonariusza czynu mającego znamiona przestępstwa – 1 (w 2006 r. 2), napaść na funkcjonariusza w służbie – 1 i poza służbą - 1 (w 2006 r. – nie było), niezgodne z prawem pozbawienie wolności – 2, wynikające z błędnego obliczenia kary przez sąd (w 2006 r. – nie było).

W roku bieżącym wystąpiło 8 wypadków nadzwyczajnych, w tym 5 samouszkodzeń oraz pojedyncze przypadki: pobicia, napaści na funkcjonariusza w służbie i śmierci funkcjonariusz w wypadku drogowym.

W 2007 r. dwukrotnie stosowano środki przymusu bezpośredniego wobec osadzonych. Przypadki te dotyczyły jednego zdarzenia - usiłowania zamachu na życie lub zdrowie funkcjonariusza SW. Użyto wówczas dwukrotnie siły fizycznej i jeden raz zastosowano umieszczenie w celi zabezpieczającej, kask ochronny i pas obezwładniający 1 częściowy. Także w bież. roku środki przymusu bezpośredniego zastosowano dwa razy. Przypadki te dotyczyły: 1 - usiłowania zamachu na życie lub zdrowie własne i 1 - usiłowania zamachu na życie lub zdrowie funkcjonariusza SW. Użyto dwukrotnie siły fizycznej, jeden raz zastosowano umieszczenie w celi zabezpieczającej i założenie kajdan.

Stosowanie środków przymusu bezpośredniego nagrywa się przy pomocy kamery przenośnej. W dokumentacji o stosowaniu tych środków nie zawsze jednak odnotowuje się użycie kamery lub przyczyny nie użycia jej. Dyrektor Aresztu przyznał, że praktyka nagrywania stosowania środków przymusu spowodowała zmniejszenie liczby takich zdarzeń. Poza wyżej wymienioną uwagę, innych zastrzeżeń do sposobu dokumentowania stosowania środków przymusu bezpośredniego nie było. Przeprowadzono rozmowę kwestionariuszową z osadzonym, wobec którego użyto w tym roku środki przymusu.

W 2007 r. karę dyscyplinarną osadzenia w celi izolacyjnej wykonano w 97 przypadkach, a w roku bieżącym – w 20. Z wszystkimi osadzonymi, wobec których wykonywana była w dniu wizytacji ta kara dyscyplinarna, przeprowadzono rozmowę w celi.

VII. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi, zarówno te na osobności - na podstawie kwestionariusza z 24 dobranymi losowo osadzonymi, jak i w wizytowanych celach i innych pomieszczeniach Aresztu, **dostarczyły opinii w**

przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w Areszcie. W przeważającej większości osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Nieliczne były oceny negatywne wykonywania poszczególnych uprawnień, a zgłoszone zarzuty i uwagi dotyczyły:

1. w zakresie **warunków panujących w celi mieszkalnej**: braku właściwej wentylacji, co powoduje, że w ciepłe i słoneczne dni w celi jest duszno, ograniczania przez przesłoneż okienną dopływu powietrza , braku ciepłej wody w celi (najczęściej powtarzany zarzut), konieczności podgrzewania dużych ilości wody w czajniku elektrycznym w celu umycia się lub uprania sobie odzieży i bielizny, braku głośnika, braku czajnika w celi przejściowej, słabego oświetlenia;
2. **wyżywienia**: za małych porcji, niesmacznych lub mało urozmaiconych posiłków;
3. **warunków dokonywania zakupów na wypiskę**: niepełnego asortymentu towarów (częsty zarzut), za wysokich cen, różnicy w cenach tych samych towarów w kantynie i sali widzeń;
4. **mycia się i kąpieli**: złej wentylacji w łaźni;
5. **opieki zdrowotnej**: niewłaściwego (aroganckiego) traktowania przez niektóre pielęgniarki, przepisywania jednego leku na różne choroby;
6. **korespondencji, paczek i widzeń**: długiego oczekiwania na listy od rodziny (od 2 tygodni do 3 miesięcy) z winy organu dysponującego, długiego, kilkugodzinnego oczekiwania przez rodzinę na otrzymanie widzenia;
7. **korzystania ze spacerów**: małych pól spacerowych (częsty zarzut), rozpoczynania spaceru wcześniej rano (dlatego dużo osób nie chodzi na spacer);
8. **korzystania z prasy, książek i zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych**: zakazu prenumerowania czasopism erotycznych, braku prasy nawet w świetlicy, braku katalogów bibliotecznych i informacji o nowościach książkowych, nienaprawiania zepsutych głośników w celach, ograniczenia zajęć świetlicowych do gry w tenisa stołowego i oglądania telewizji (częsty zarzut), braku turniejów sportowych i gier stolikowych;

9. **traktowania przez funkcjonariuszy i karania dyscyplinarnego:** nie odnotowano zarzutów w tym zakresie;
10. **traktowania przez współosadzonych oraz zjawisk podkulturowych:** nie odnotowano zarzutów w tym zakresie, a otrzymane informacje potwierdzały, że w Areszcie tworzy się zarówno cele wspólne, jak i oddzielne dla „grypsujących” i „niegrypsujących”. Zdaniem rozmówców, tych drugich cel jest więcej;
11. **postępowania z cudzoziemcami:** braku w Areszcie tekstów Porządku wewnętrznego i aktów prawnych dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania w języku angielskim i rosyjskim, trudności w porozumiewaniu się z funkcjonariuszami, w tym z wychowawcami, długotrwałego (np. przez 6 miesięcy) uniemożliwiana przez organ dysponujący nawiązania kontaktu listowego z osobami bliskimi w swoim kraju, otrzymania adwokata z urzędu, który mówi tylko po polsku, braku wiedzy o tym, co podpisuje się na dokumentach procesowych, braku kontynuacji leczenia prowadzonego przed aresztowaniem.

VIII. Podsumowanie

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc – w Areszcie Śledczym w Warszawie – Służewcu przestrzegane są prawa osób pozbawionych. Należy jednak stwierdzić, że większości osadzonych nie zapewnia się w celi normy mieszkalnej 3 m².

Zostały wykonane zalecenia przekazane administracji Aresztu przez Rzecznika Praw Obywatelskich w wyniku wizytacji przeprowadzonej w maju 2006 r. Przede wszystkim zaprzestano eksploatacji starych, wysłużonych pawilonów mieszkalnych, których zamknięcia domagał się Rzecznik od kilkunastu lat. W świetle wypowiedzi osadzonych wątpliwości może jedynie budzić realizacja zadania związanego z rozszerzeniem w Areszcie oferty zajęć kulturalno-oświatowych.

Pracownicy Biura Rzecznika oczekują, że Kierownictwo Aresztu Śledczego odniesie się do odnotowanych w niniejszej informacji uwag i wniosków, które dotyczą bieżącej działalności jednostki.